

คุยถึง สุลักษณ์ ศิวรักษ์

อดิชาติ เกตตะพันธุ์

๓ พฤษภาคม ๒๕๔๖

เมืองเบอร์กลีย์ สหรัฐอเมริกา

kettapun@hotmail.com

ผมเป็นคนสนใจงานกิจกรรมและการพูดคุยทางสังคมอย่างจริงเป็นจั้งตั้งแต่สมัยเรียนชั้นมัธยมฯปลาย จากนั้นมาผมได้มีโอกาสได้พบนักคิด นักเขียน และนักกิจกรรมหลายคน แต่ก็ยากนักที่จะพบคนที่กล้าวิพากษ์วิจารณ์บุคคลและสังคม อย่างตรงไปตรงมาเท่ากับอาจารย์ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ท่านยังเป็นชาวไทยที่มีชื่อเสียงมากที่สุดระดับโลกคนหนึ่ง ในแวดวงนักวิชาการ นักกิจกรรม และพุทธศาสนิกชน ในอาทิตย์ที่ผ่านมาชาวไทยและชาวอเมริกันในเขตเบย์แอร์เรียรอบซานฟรานซิสโก นับว่าโชคดีที่ได้มีโอกาสพูดคุยกับท่านอย่างเป็นกันเอง ผมขอโอกาสนำเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจเกี่ยวกับอาจารย์สุลักษณ์มาเล่าสู่กันฟัง และถือเป็นการเฉลิมฉลองที่ท่านมีอายุครบรอบ ๗๐ ปีในปีนี้อย่างดี

เมื่ออยู่เมืองไทย ผมมีโอกาสไปฟังท่านพูดหลายครั้ง แต่ไม่เคยมีโอกาสคุยกับท่านเป็นการส่วนตัว เพราะเห็นคนจำนวนมากอยากพูดคุยกับท่านเสมอ และผมก็ไม่ได้ทำอะไรที่สำคัญ หรือมีแนวคิดที่น่าสนใจขนาดที่ควรปรึกษาท่าน เมื่อมาเรียนต่อที่อเมริกา ก็ได้มีโอกาสไปเยี่ยมเพื่อนที่เมืองโบเดอร์ (Boulder) ในรัฐโคโลราโด ในปี ค.ศ. ๒๐๐๐ และได้ไปเยี่ยมมหาวิทยาลัยพุทธ [นาโรปา](#) ผมแปลกใจมากเมื่อทราบจากเอกสารของมหาวิทยาลัยว่า อาจารย์สุลักษณ์เป็นอาจารย์ที่นั่นด้วย และเมื่อไปร้านหนังสือหลายแห่งในอเมริกาก็เห็นหนังสือของท่านวางแผงอยู่หลายแห่ง ซึ่งรวมถึงร้านหนังสือเล็กๆแห่งหนึ่งในเมืองซานตาครุซที่ผมอยู่ด้วย ผมจึงเริ่มรู้สึกว่าคุณสุลักษณ์มีชื่อเสียงไม่น้อยในต่างประเทศ

อาจารย์สุลักษณ์ เป็นทั้งนักคิด นักเขียน นักวิชาการ และนักกิจกรรม ที่ทำงานทั้งในระดับชุมชน ระดับชาติ และนานาชาติ ได้อุทิศตนเพื่องานสังคมเป็นระยะเวลายาวนานหลายทศวรรษ ท่านได้รับการศึกษาจาก อังกฤษ และเวลส์ เมื่อกลับเมืองไทยได้เป็นผู้ก่อตั้งวารสาร “สังคมศาสตร์ปริทรรศน์” ซึ่งสะท้อนปัญหาของสังคมไทย อันทำให้ท่านมีชื่อเสียงและสนใจกิจกรรมระดับรากหญ้า ท่านเคยได้รับการเสนอชื่อให้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพถึงสองครั้ง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ท่านได้รับรางวัลระดับนานาชาติอันมีชื่อว่า “[Right Livelihood Award](#)” (รางวัลสันมาอาชีพ) หรือ มักเรียกกันว่า “[Alternative Nobel Prize](#)” (โนเบลทางเลือก) รางวัลนี้พิเศษกว่ารางวัลนานาชาติทั่วไป เพราะเป็นรางวัลที่มอบให้แก่คนที่เสียสละ อุทิศตนเพื่อประโยชน์แก่สังคมไม่เฉพาะแต่สิ่งที่ทำในปัจจุบัน แต่รวมถึงสิ่งที่กระทำในอดีต และอนาคตที่คาดว่าจะเกิดขึ้นด้วย รางวัลนี้อาจถือเป็นเครื่องยืนยันถึงการทำงานเพื่อส่วนรวมของท่านเป็นอย่างดี

ท่านถูกรับเชิญไปสอนในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง เช่น *The University of California at Berkeley, Cornell University* ในสหรัฐ *University of Toronto* ในแคนาดา และอีกหลายแห่งในสหรัฐอเมริกา และยุโรป ในปีการศึกษานี้ ท่านสอนในสหรัฐ ณ *Harvard University* และ *Swarthmore College* ด้านงานเขียนนั้น ท่านที่ผลงานมากมายทั้งใน

ภาษาไทยและอังกฤษ โดยได้รับการแปลเป็นภาษาจีน ญี่ปุ่น เกาหลี ทิเบต ฮินดี สิงหล ฝรั่งเศส เยอรมัน ฮอลแลนด์ และ อิตาลี ส่วนงานสังคม ท่านเน้น**กิจกรรมทางพุทธศาสนาเพื่อสังคม (Engaged Buddhism)** กับองค์กรทั้งในเมืองไทยและในต่างประเทศ ท่านได้สนับสนุนการนำศาสนาเข้ามาแก้ปัญหาสังคมโลก โดยเฉพาะปัญหาอันเนื่องมาจากลัทธิบริโภคนิยม ที่ก่อให้เกิดการทำให้เกิดความทุกข์ยากต่อบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม ท่านได้ร่วมทำงานและเสวนากับบุคคลสำคัญของโลกเสมอ ซึ่งรวมทั้ง**องค์ทำโลดามะ และผู้ว่าการธนาคารโลกคนปัจจุบัน**

ปลายปีที่แล้ว ผมได้ร่วมทำงานกับกลุ่มพูดคุยทางสังคมกลุ่มหนึ่ง ซึ่งจากนั้นพวกเราได้พัฒนาและปรับปรุงกลุ่มอย่างรวดเร็วและตั้งชื่อกลุ่มอย่างเป็นทางการว่า **“เพื่อนไทยเสวนา”** โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้คนไทยทั่วโลกจัดตั้งกลุ่มพูดคุยเกี่ยวกับสังคม อันจะก่อให้เกิดสัมมาทิฐิหรือความเข้าใจที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคมที่เหมาะสม และชีวิตที่ดีงามต่อไป นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายยังทำให้คนไทยทั้งในเมืองไทย และในต่างประเทศได้รู้จักกันอันจะเอื้อต่อการทำงานสังคมร่วมกันในเชิงรุก หรือเชิงปฏิบัติการต่อไปในอนาคต ในเดือนธันวาคมปีเดียวกันสมาชิกของกลุ่มได้พบอาจารย์สุลักษณ์ในการพูดคุยกับนักเรียนไทยที่**มหาวิทยาลัยแอสตนพอร์ต** พวกเราจึงได้เริ่มติดต่ออาจารย์และเชิญท่านมาเสวนากับกลุ่มของเราในเวลาต่อมา โดยท่านนั้นก็มีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะมาพูดคุยกับพวกเราแม้ว่าท่านจะมีภารกิจสำคัญมากอยู่แล้วเสมอ ในเดือนเมษายนปีนี้ท่านได้เปลี่ยนเส้นทางบินจากรัฐโอเรกอนไปชิคาโก เพื่อที่จะได้มีโอกาสมาพูดคุยกับกลุ่มเพื่อนไทยเสวนาที่เบย์แอร์เรียก่อนเดินทางไปชิคาโก

เมื่อคนรู้ว่าท่านจะมาที่เบย์แอร์เรีย ชาวไทยและชาวต่างประเทศก็มีความประสงค์จะพบท่านและเชิญท่านมาพูดคุยวันศุกร์ที่แล้วในตอนเที่ยงท่านถูกเชิญโดย **Center for Southeast Asia Studies** ของ **UC Berkely** ให้บรรยายเรื่อง **“The Future of Southeast Asia from a Thai Perspective”** มีคนร่วมงานราว ๕๐ คน ส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการ และคนไทยจำนวนหนึ่ง (ครั้งหนึ่งทางศูนย์เคยเชิญคนไทยมาบรรยายเหมือนกันแต่มีคนมาร่วมไม่ถึงสิบคน) อาจารย์เริ่มเล่าว่า คนไทยคนหนึ่งได้พูดถึงคำว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นครั้งแรก เขาคือ ปรีดี พนมยงค์ อาจารย์สุลักษณ์ได้แสดงวิสัยทัศน์ในประเด็นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ควรจะเน้นในการพัฒนาภูมิภาคนี้ คนไทยที่มาฟังบรรยายจำนวนไม่น้อยคงแปลกใจเมื่อเห็นอาจารย์กล่าวถึงบุคคลไทยที่สำคัญหลายคนโดยไม่อธิบายว่าเขาเป็นใคร ซึ่งรวมทั้งอดีตนายกรัฐมนตรีของไทย อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ และ อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ นอกจากนี้ท่านยังพูดคำไทยปนกับการบรรยายในภาษาอังกฤษด้วย เช่น ที่ท่านพูดว่า **“... not ปกติ”** หลังจากการบรรยายผมก็ถึงบ้างอ้อเมื่อรู้ว่าผู้ฟังส่วนใหญ่รู้เรื่องเมืองไทยและภาษาไทยเป็นอย่างดี วันนั้นก็มีคำถามจากนักวิชาการมากมาย จนผู้จัดต้องขอยุติการซักถาม การพูดคุยครั้งนี้ได้ทำให้เห็นถึงการยอมรับความสามารถของอาจารย์ในวงการวิชาการในระดับนานาชาติเป็นอย่างดี

ตกเย็นวันเดียวกันอาจารย์ได้แสดงปาฐกถาเรื่อง **“หนทางแห่งพุทธ ในโลกแห่งความวิกฤต”** ที่วัดมงคลรัตนาราม งานนี้เป็นกิจกรรมที่กลุ่มเพื่อนไทยเสวนาจัดต่อสู่สาธารณะชนเป็นครั้งแรก และถือเป็นการเปิดตัวกลุ่มอย่างเป็นทางการอีกด้วย ทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศมาร่วมงานประมาณ ๔๐ คน รวมถึง พระภิกษุ ผู้ปฏิบัติธรรม นักกิจกรรม และอาจารย์ชาวอเมริกันจาก UC Berkely อาจารย์สุลักษณ์ได้พูดให้เห็นถึงการเชื่อมโยงของการปฏิบัติธรรมกับการทำงานเพื่อสังคม ตอนท้ายมีคนถามปัญหาอาจารย์ทั้งด้านสังคมและการปฏิบัติธรรม งานนี้ทำให้เห็นงานและทัศนคติของท่านในการทำกิจกรรม

ทางพุทธศาสนาเพื่อสังคมได้อย่างชัดเจน หลังจากนั้นอาจารย์ก็ใช้เวลาช่วงเย็นไปร่วมรับประทานอาหารร่วมกับกลุ่มเพื่อนไทยเสวนา

เช้าวันเสาร์ในวันถัดมา ท่านเริ่มแสดงปาฐกถาอีกครั้งกับชาวพุทธที่ **Berkeley Zen Center** งานนี้เริ่มด้วยการเดินจงกรม จากนั้นก็นั่งสมาธิ สุดท้ายอาจารย์ก็แสดงปาฐกถาเป็นภาษาอังกฤษ งานนี้มีคนมาร่วมมากกว่า ๑๐๐ คน ถือว่าเป็นกิจกรรมที่มีคนมาร่วมงานสูงสุดของ Berkeley Zen Center ชาวพุทธในประเทศนี้ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการทำสงครามกับอิรัก และมีความทุกข์มากต่อการสั่นไหวของรัฐบาลสหรัฐ รวมทั้งต่อเพื่อนร่วมชาติของเขาจำนวนมากที่สนับสนุนสงคราม พวกเขาซักถามอาจารย์สู่ลึกลงถึงการมองเรื่องนี้โดยไม่ให้เกิดทุกข์ รวมทั้งสิ่งที่พวกเขาอาจจะทำได้เพื่อให้นักเรียนรักสันติภาพมากยิ่งขึ้น อาจารย์ตอบให้กำลังใจ และแนะนำพวกเขาเป็นอย่างดี อาจารย์บอกว่าการโกรธในสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องธรรมดา สิ่งที่สำคัญคือ ให้เมตตาตัวเอง มองความโกรธนั้นอย่างมีสติ ไม่ควรรู้สึกแค้นกับความโกรธของตัวเอง ในเรื่องการทำความเข้าใจกับคนรอบข้างก็เป็นสิ่งที่ทำได้ โดยเราเริ่มได้จากความเป็นเพื่อน เพื่อนซึ่งเห็นอกเห็นใจกัน จากนั้นเราก็คุยกันได้ง่ายขึ้น อาจารย์ยกตัวอย่างการนำนักศึกษาผิวขาวไปพบกับฝรั่งในชุมชนผิวดำและให้พวกเขาเหล่านั้นได้พูดคุยกัน สิ่งนี้ได้ทำให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน และเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้นระหว่างคนสองกลุ่มนี้ เสียเวลาทีละชั่วโมงมาถึงแล้ว ไม่เช่นนั้นผมคงได้ฟังทัศนคติที่น่าสนใจของอาจารย์จากคำถามของชาวอเมริกันอีกจำนวนมาก

บ่ายวันเสาร์ อาจารย์ให้เกียรติมาร่วมคุยเสวนาแบบเป็นกันเองกับกลุ่มเพื่อนไทยเสวนา รวมทั้งหมด ๑๔ คน จากเมือง

เบอร์กลีย์ ซานฟรานซิสโก ซานตาครูซ และพาโลอัลโต (มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด) กิจกรรมนี้ถือเป็นกิจกรรมหลักของกลุ่มอย่างหนึ่ง พวกเราแต่ละคนได้นำอาหารมาทานร่วมกัน วันนี้เพื่อไม่ให้เสียเวลาพวกเราเริ่มคุยกันในวงอาหาร พวกเราได้คุยถึงปัญหาของสังคมไทย ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทย และสังคมโลกในปัจจุบัน นอกจากนั้นยังคุยถึงกิจกรรมทางสังคมในเมืองไทยอีกด้วย งานนี้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการพูดคุย ทั้งซักถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การได้มาพูดคุยอย่างเป็นกันเองนี้ทำให้พวกเราได้เห็นว่าการที่ท่านพูดถึงบางบุคคล หรือบางสถาบันอย่าง

ตรงไปตรงมานั้น ท่านไม่ได้โกรธเกลียด ในทางตรงข้ามกลับมีความปรารถนาดี หลายคนแสดงความคิดเห็นว่าถ้าหากเราไม่มีโอกาสมานั่งฟังอาจารย์พูดแบบนี้ก็คงจะเข้าใจอาจารย์ผิดได้เหมือนกัน พวกเราเห็นคล้ายกันว่าอาจารย์เป็นคนไม่ถือตัว ไม่ยึดติดเรื่องความอาวุโส เป็นคนเรียบง่าย เป็นกันเอง และจริงใจ เป็นผู้เสียสละทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างจริงจัง เป็นคนสมถะอยู่ง่ายทานง่าย ท่านบอกพวกเราเสมอว่าไม่จำเป็นต้องคิดหรือเห็นเหมือนกับท่าน อาจพูดได้ว่าท่านมีข้อมูล ประสบการณ์และความคิดที่ก้าวหน้า และต่างจากสังคมส่วนใหญ่ แม้พวกเราไม่เห็นด้วยกับท่านไปเสียหมด แต่พวกเราคิดว่าสังคมไทยได้คุณูปการจากการทำงาน และการวิพากษ์วิจารณ์ของท่านเป็นอย่างมาก ผมเองนั้นยังศรัทธาที่ท่านสามารถปฏิบัติธรรมได้สม่ำเสมอควบคู่กับการทำงานเพื่อสังคม และท่านยังพูดคุยในเรื่องภาวานาในหลายโอกาส ผมว่าการภาวานานี้เองที่ทำให้ท่านมี

ความสุขในการทำงาน มีหน้าตาที่อิ้มเอิบ แม้ว่าท่านจะมีอายุมากแล้วก็ตาม และผมก็ไม่แปลกใจแล้วว่าทำไมคนทอายุท่าน
น้อยกว่าความเป็นจริงเสมอ

งานเลี้ยงข่อมมีวันเลิกรา ทุ่มตรงคืนนี้ท่านได้เดินทางไปงานเลี้ยงกับกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง จากนั้นก็เดินทางจากสนามบิน
ซานฟรานซิสโกตอนเที่ยงคืน เพื่อเดินทางไปถึงชิคาโกตอนเช้ามีคสำหรับการบรรยายในวันเดียวกันนั้น น้อยคนคงจะเชื่อว่า
กิจกรรมทั้งหมดที่ผมกล่าวมาเป็นของบุคคลอายุ ๗๐ ปี ความเสียสละของท่านต่อสังคม รวมถึงความเมตตาที่มีต่อกลุ่มเพื่อน
ไทยเสวนาได้นำความปลื้มปิติแก่พวกเราเป็นอย่างมาก และผมมั่นใจว่าความตั้งใจดีของท่านต่อสังคมไทยและสังคม โลกย่อม
ได้รับการสานต่ออย่างแน่นอน

ลิงค์ที่น่าสนใจ:

เกี่ยวกับอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ : <http://www.sulak-sivaraksa.org/>

Right Livelihood Award : <http://www.rightlivelihood.se/>

Naropa University : <http://www.naropa.edu>